ข้อบกพร่องอันเกิดจากการดำเนินคดีผู้บริโภคโดยผู้ประกอบธุรกิจ*

สุพจน์ หนูเกลี้ยง**

การดำเนินคดีผู้บริโภคตามกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ในเบื้องต้นต้องพิจารณาไปตามบทบัญญัติในมาตรา 3 ที่ให้คำนิยามของคดีผู้บริโภคไว้ว่า หมายถึง คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ เป็นการกำหนดให้ความหมายของคดีผู้บริโภคว่า หมายถึงคดีแพ่งทั่วไปที่พิพาทกันระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ โดยยึดถือเอาความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีเป็นหลักในการพิจารณาว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ มิได้คำนึงถึงเนื้อหาของคดีว่าเป็นคดีที่พิพาทกันในเรื่องการบริโภคโดยตรงหรือไม่ แต่หากฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บริโภคและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจแล้วการพิพาทระหว่างกันส่วนใหญ่ถือว่าเป็นคดีผู้บริโภคทั้งสิ้น การกำหนดความหมายในคำนิยามดังกล่าว ทำให้คดีแพ่งทั่วไปที่โจทก์เคยฟ้องศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักรนั้น กลายเป็นคดีผู้บริโภคเสียเป็นส่วนใหญ่ คดีแพ่งเกือบทั้งหมดที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักรในขณะนี้จึงเป็นคดีแพ่งเดิมที่เคยฟ้องร้องกันตามปกติเนื่องจากการผิดสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังจะเห็นได้จากสถิติคดีแพ่งของสำนักงานศาลยุติธรรมดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 รายงานสถิติคดีแพ่งและคดีผู้บริโภคกลุ่มศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่เดือนสิงหาคม ถึง เดือนธันวาคม 2551[1]

ประเภทคดี	จำนวนคดี
คดีแพ่ง	86,303
คดีผู้บริโภค	83,544

---

* วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ได้รับรางวัลวิทยานิพนธ์ดีเด่น ระดับปริญญาโท สาขาสังคมศาสตร์ จากสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย

** บทความนี้เรียบเรียงมาจากวิทยานิพนธ์เรื่อง "ข้อบกพร่องอันเกิดจากการดำเนินคดีผู้บริโภคโดยผู้ประกอบธุรกิจ," วิทยานิพนธ์ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย อัสสัมชัญ, 2552.

[1] กลุ่มระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม.

ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง เดือน กรกฎาคม 2552

ประเภทคดี	จำนวนคดี
คดีแพ่ง	107,490
คดีผู้บริโภค	229,774

ตารางที่ 2 สถิติคดีแพ่งต่างๆ ที่ถือว่าเป็นคดีผู้บริโภค ตั้งแต่เดือน มกราคม-กรกฎาคม 2552[2]

ประเภทคดี	จำนวนคดี
สินเชื่อบุคคล/กู้ยืม/ค้ำประกัน	98,049
สินเชื่อบัตรเครดิต	53,454
เช่าซื้อ	30,335
ซื้อขาย	5,505
สินค้าไม่ปลอดภัย	954

จากข้อมูลสถิติคดีข้างต้นจะเห็นได้ว่า ภายหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคแล้ว มีการนำคดีแพ่งจำนวนมากมาฟ้องต่อศาลเป็นคดีผู้บริโภคทั้งที่เนื้อหาของคดีเหล่านั้นมิใช่คดีผู้บริโภคแต่อย่างใด ซึ่งในปัจจุบันคดีแพ่งในลักษณะที่มิใช่คดีผู้บริโภคดังกล่าวยังขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอยู่อีกจำนวนมากและมีสถิติมากขึ้นเรื่อยๆ โดยในระยะเวลาเพียง 5 เดือนแรกของ ปี 2551 มีจำนวนมากถึง 83,544 คดี และในปีถัดมาในระยะเวลาเพียง 7 เดือน ปรากฏว่ามีคดีที่ถือว่าเป็นคดีผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้นโดยมีถึง 229,774 คดี ซึ่งเป็นคดีเกี่ยวกับสินเชื่อกู้ยืม จำนวน 98,049 คดี คดีสินเชื่อบัตรเครดิต จำนวน 53,454 คดี และคดีเช่าซื้อจำนวน 30,335 คดี รวมแล้วในปัจจุบันคดีประเภทนี้ขึ้นสู่ศาลแล้วมากกว่า 300,000 คดี

คดีแพ่งข้างต้นจำนวนมากส่วนใหญ่เป็นคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจคือ ธนาคารผู้ให้กู้ยืม สถาบันการเงินผู้ให้สินเชื่อบัตรเครดิต และนิติบุคคลที่ให้เช่าซื้อเป็นโจทก์ ซึ่งคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภคเหล่านี้ ผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิฟ้องลูกหนี้ที่ผิดสัญญาให้ชำระหนี้ได้อยู่แล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่การดำเนินคดีดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามหลักการในกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่มีวิธีการยุ่งยากซับซ้อนมากกว่าวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคโดยกฎหมายเน้นหลักความเท่าเทียมกันของคู่ความในการใช้สิทธิดำเนินคดี ดังนั้นเมื่อผู้ประกอบธุรกิจนำคดีเหล่านี้มาฟ้องอย่างคดีผู้บริโภคที่ผู้บริโภคได้รับความเสียหายจาก

[2] กลุ่มระบบข้อมูลและสถิติ สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม.

การบริโภคสินค้าหรือบริการ ผู้ประกอบธุรกิจเหล่านี้ย่อมได้รับความสะดวกมากกว่าการดำเนินคดีภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและย่อมเป็นการใช้กฎหมายผิดประเภท เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเน้นหลักให้สิทธิกับโจทก์หรือผู้บริโภคมากกว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคในมาตรา 3 บัญญัติให้คดีผู้บริโภคหมายถึงคดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการดังกล่าวแล้ว คดีต่างๆ ที่ผู้ประกอบธุรกิจเคยฟ้องเป็นคดีแพ่งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งก็กลายเป็นคดีผู้บริโภคและต้องดำเนินกระบวนพิจารณาไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค

ตารางที่ 3 รายงานสถิติคดีผู้บริโภคของศาลแพ่ง เริ่มตั้งแต่วันที่ 25 สิงหาคม - 31 ธันวาคม 2551[3]

ประเภทคดี	จำนวนคดี
เสียค่าฤชาธรรมเนียม	1,504 คดี
ไม่เสียค่าฤชาธรรมเนียม	230 คดี

ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง เดือนสิงหาคม 2552

ประเภทคดี	จำนวนคดี
คดีผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์	2,791
คดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์	437

หากพิจารณาสถิติคดีผู้บริโภคตามข้อมูลนี้ ซึ่งเป็นคดีในท้องที่ๆ มีความเจริญมากอย่างเช่นกรุงเทพมหานคร โดยสถิติคดีผู้บริโภคในศาลแพ่งซึ่งเป็นศาลชั้นต้นในกรุงเทพมหานครและเป็นศาลขนาดใหญ่ จะพบว่าตั้งแต่เดือนสิงหาคม จนถึงเดือน ธันวาคม 2551 มีคดีผู้บริโภคทั้งหมด 1,734 คดี เป็นคดีที่โจทก์เสียค่าฤชาธรรมเนียมหรือคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภค จำนวน 1,504 คดี คดีที่โจทก์ไม่เสียค่าฤชาธรรมเนียมหรือผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบธุรกิจเพียง 230 คดี ขณะเดียวกันในปีต่อมามีคดีเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง เดือนสิงหาคม 2552 มีคดีผู้บริโภคทั้งหมด 3,228 คดี เป็นคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภค จำนวน 2,791 คดี คดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบธุรกิจเพียง 437 คดี

---

[3] ข้อมูลสถิติคดีของศาลแพ่ง.

ตารางที่ 4 รายงานสถิติคดีผู้บริโภคของศาลจังหวัดสมุทรปราการ ตั้งแต่วันที่ 24 สิงหาคม 2551

ถึง วันที่ 31 ธันวาคม 2551[4]

ประเภทคดี	จำนวนคดี
คดีผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์	555
คดีผู้บริโภคเป็นโจกท์	37

ตั้งแต่เดือนมกราคม - สิงหาคม 2552

ประเภทคดี	จำนวนคดี
คดีผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์	1,296
คดีผู้บริโภคเป็นโจกท์	68

สำหรับศาลในเขตปริมณฑลอย่างเช่นศาลจังหวัดสมุทรปราการซึ่งถือว่าเป็นศาลจังหวัดขนาดใหญ่ก็จะพบว่ามีคดีผู้บริโภคระหว่างเดือนสิงหาคม ถึงเดือนธันวาคม 2551 เป็นคดีผู้บริโภคทั้งสิ้น 592 คดี คดีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภค จำนวน 555 คดี คดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบธุรกิจเพียง 37 คดี และในปีต่อมา ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือน สิงหาคม 2552 มีคดีผู้บริโภคจำนวน 1,364 คดี ในจำนวนนั้นเป็นคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ 1,296 คดี ผู้บริโภคเป็นโจทก์เพียง 38 คดี

ตารางที่ 5 รายงานสถิติคดีผู้บริโภคปี 2551ของศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา[5]

ประเภทคดี	จำนวนคดี
คดีผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์	680
คดีผู้บริโภคเป็นโจทก์	5

ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง เดือนสิงหาคม 2552

ประเภทคดี	จำนวนคดี
คดีผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์	1,802
คดีผู้บริโภคเป็นโจกท์	15

---

[4] ข้อมูลสถิติคดีของศาลจังหวัดสมุทรปราการ.

[5] ข้อมูลสถิติคดีของศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา.

สำหรับศาลในภูมิภาคอย่างเช่นศาลจังหวัดฉะเชิงเทราซึ่งเป็นศาลจังหวัดที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีศาลแขวงหรือคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 300,000 บาทด้วย มีผู้ฟ้องคดีผู้บริโภคตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2551 ถึงเดือน สิงหาคม 2552 จำนวน 2,502 คดี ในจำนวนนั้น มีคดีผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ 2,482 คดี ผู้บริโภคเป็นโจก์เพียง 20 คดี หากคิดเป็นร้อยละก็ไม่ถึงร้อยละ 1 ของจำนวนคดีผู้บริโภคทั้งหมดของศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา และนั่นหมายความว่าคดีผู้บริโภคที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์มีมากกว่าร้อยละ 99 นั่นเอง นับว่าเป็นสถิติคดีที่น่าวิตกกังวลยิ่งนักสำหรับผู้บริโภค ที่ตรากฎหมายให้ผู้บริโภคได้ใช้ในการดำเนินคดีกับผู้ประกอบธุรกิจแต่กลับถูก ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินคดีเอากับผู้บริโภคเกือบ 100 เปอร์เซนต์ หากนำคดีผู้บริโภคทั้งในศาลชั้นต้นที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ในเขตปริมณฑล และในส่วนภูมิภาคมาเปรียบเทียบกันก็จะพบว่าคดีผู้บริโภคเกือบทั้งหมดผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคเป็นจำเลยซึ่งแต่ละศาลมีสถิติไม่แตกต่างกันมากนัก

จำนวนคดีผู้บริโภคที่ปรากฏเป็นจำนวนมากนี้ หากพิจารณาแต่เพียงว่าเมื่อมีการโต้แย้งสิทธิไม่ว่าจะดำเนินคดีตามกฎหมายฉบับใดก็จะมีคดีขึ้นสู่ศาลอยู่ในปริมาณเท่ากัน กล่าวคือนักกฎหมายบางท่านเห็นว่า แม้ผู้ประกอบธุรกิจจะไม่นำคดีมาฟ้องตามกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนี้ แต่ผู้ประกอบธุรกิจก็จะต้องนำคดีมาฟ้องอยู่แล้วตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือคดีแพ่งแต่เดิม[6] ความเห็นในลักษณะเช่นนี้มิได้พิจารณาถึงรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการและการใช้สิทธิต่างๆ ของผู้บริโภคในการดำเนินคดีภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคและกฎหมายวิธีพิจาณาความแพ่งที่แตกต่างกันมากมาย รวมถึงเหตุผลที่มาของการผลักดันให้มีกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค เพราะหลักการและเหตุผลในการตรากฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคขึ้น ก็เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการที่นำคดีมาฟ้องร้องต่อศาลได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่ต้องการใช้สิทธิในทางศาล ขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบธุรกิจ หันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากปัจจุบันมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ มีการนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการมากขึ้น ในขณะที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องคุณภาพของสินค้าหรือบริการ ตลอดจนเทคนิคและวิธีการทางการตลาดของผู้ประกอบธุรกิจ ผู้บริโภคขาดอำนาจต่อรองในการเข้าทำสัญญา

---

[6] จรัญ ภักดีธนากุล, วิพากษ์ระบบคุ้มครองผู้บริโภคแบบไทย,ใน http://www. measwatch. org/autopage/show-page.php, Access date February 23, 2009.

เพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าและบริการดังกล่าวทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบ เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น กระบวนการในการเรียกร้องค่าเสียหายต้องใช้เวลานาน มีความยุ่งยากสำหรับผู้บริโภคในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ไม่อยู่ในความรู้เห็นของผู้บริโภค อีกทั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูง ทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับความเป็นธรรม

กฎหมายหลายฉบับของไทย อาทิ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งตราขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคที่เข้าทำสัญญาให้ได้รับการคุ้มครองโดยกำหนดให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยว่าข้อตกลงในสัญญาที่พิพาทกันนั้นมีส่วนใดส่วนหนึ่งขัดต่อพระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมหรือไม่ หากข้อความใดไม่เป็นธรรมต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งศาลก็จะวินิจฉัยให้ข้อสัญญาส่วนนั้นใช้บังคับไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสัญญาสำเร็จรูปที่ผู้ประกอบธุรกิจนำมาใช้กับผู้บริโภค หรือพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยที่ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคในการบริโภคสินค้าโดยกำหนดให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดจากสินค้า ซึ่งขายให้ผู้บริโภคแล้วไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ รวมทั้งการกำหนดให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าสินไหมทดแทน เพื่อการลงโทษด้วย และที่สำคัญกฎหมายหลักในการคุ้มครองผู้บริโภคคือพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคก็กำหนดขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองผู้บริโภคเป็นสำคัญ ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายฉบับใดที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคแล้วย่อมมีเจตนารมณ์ให้ความคุ้มครองผู้บริโภคทั้งสิ้น เพียงแต่มีความแตกต่างกันในแง่มุมต่างๆ ที่เป็นจุดประสงค์ของกฎหมายฉบับนั้น[7] ปัญหาที่ทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายเป็นเหตุให้ผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิฟ้องผู้บริโภค และผลกระทบจากการฟ้องดังกล่าว เนื่องจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมีปัญหาข้อบกพร่องดังนี้

1. ปัญหาจากบทนิยามของกฎหมาย เมื่อโจทก์ฟ้องคดีต่อศาล ในชั้นตรวจคำฟ้องศาลจำเป็นต้องยึดถือเอาความหมายของคดีผู้บริโภคตามบทนิยามในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นหลักในการที่จะพิจารณาว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ กล่าวคือพิจารณาแต่เพียงว่าเป็นคดีพิพาทระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจหรือไม่ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วคดีแพ่งที่ยื่นฟ้องนั้นก็เป็นคดีระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจแทบทั้งสิ้น ศาลจึงต้องรับคำฟ้องไว้เป็นคดีผู้บริโภค หากศาลชั้นต้นหรือคู่ความมีปัญหาว่าคดีนั้นเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ก็ต้องขอให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด ตามบทบัญญัติ

---

[7] วรวิทย์ ฤทธิทิศ, "ข้อพิจารณาเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค", ดุลพาห 56, เล่มที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2552), หน้า 99.

ในมาตรา 8 ซึ่งมีคดีจำนวนมากในระยะแรกของการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ ที่ต้องส่งเรื่องให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัย และคดีที่ส่งให้วินิจฉัยเกือบทุกคดีล้วนวินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภค เช่น คดีที่สถาบันการเงินหรือผู้ประกอบธุรกิจให้กู้ยืมเงินเป็นโจทก์ฟ้องเรียกให้ผู้กู้ยืมชำระหนี้ ดังคำวินิจฉัยเหล่านี้

คดีที่โจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน เมื่อโจทก์ประกอบธุรกิจให้บริการสินเชื่อส่วนบุคคล โดยการให้กู้ยืมเงินและเรียกเอาดอกเบี้ย ค่าบริการและค่าธรรมเนียมเป็นการตอบแทน จึงถือได้ว่าโจทก์เป็นผู้ให้บริการและเป็นผู้ประกอบธุรกิจ ส่วนจำเลยเป็นผู้กู้ยืมเงินจากโจทก์จึงเป็นผู้ใช้บริการและเป็นผู้บริโภค เมื่อโจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน จึงเป็นคดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับผู้บริโภคเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการใช้บริการ เป็นคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 (1)[8]

คดีที่โจทก์ฟ้องให้ผู้กู้ยืมและผู้ค้ำประกันชำระหนี้เมื่อผู้กู้ยืมผิดนัด โดยประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า โจทก์มีวัตถุประสงค์ในการให้กู้ยืมเงินและสินเชื่อแก่สมาชิกเพื่อการประกอบอาชีพหรือการใช้ที่จำเป็น โดยการคิดดอกเบี้ยจากผู้กู้ยืมเงิน จึงถือได้ว่าโจทก์เป็นผู้ให้บริการและเป็นผู้ประกอบธุรกิจ ส่วนจำเลยที่ 1 เป็นผู้กู้ยืมเงิน จึงเป็นผู้ได้รับบริการและเป็นผู้บริโภค เมื่อโจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยที่ 1 ชำระหนี้กู้ยืมเงินจึงเป็นคดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3(1) สำหรับจำเลยที่ 2 และที่ 3 เมื่อโจทก์ฟ้องให้ร่วมรับผิดกับจำเลยที่ 1 ในฐานะเป็นผู้ค้ำประกัน อันมีลักษณะเป็นคดีเกี่ยวพันกับคดีตามมาตรา 3(1) จึงเป็นคดีผู้บริโภคตามมาตรา 3(3)[9]

ส่วนกรณีอื่นๆ เช่น การซื้อขาย การกู้ยืม หรือการทำสัญญาจ้างทำของระหว่างบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่ผู้ประกอบธุรกิจ เมื่อมีการผิดสัญญาเกิดขึ้นแม้เนื้อหาของคดีจะมีลักษณะเดียวกันกับคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภคก็ไม่ถือว่าเป็นคดีผู้บริโภค เช่น คดีที่ศาลแขวงสุรินทร์ส่งเรื่องให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีของโจทก์เป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ในกรณีที่โจทก์เป็นผู้ซื้อที่ดินจากจำเลยซึ่งไม่ได้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการขายที่ดินพิพาทกันตามสัญญาดังกล่าว โดยประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยในประเด็นนี้ว่า ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 คดีผู้บริโภคหมายความว่า (1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่นกับผู้ประกอบธุรกิจซึ่งพิพาทกัน

---

[8] คำวินิจฉัยประธานศาลอุทธรณ์ ที่ 6/2552, 153/2552.

[9] คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ ที่ 1/2551, 68/2551, 89/2551.

เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ เมื่อได้ความว่าโจทก์ซื้อที่ดินจากจำเลยโดยไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าจำเลยประกอบธุรกิจขายที่ดินเป็นการค้าตามปกติของตนจำเลยจึงมิใช่ผู้ประกอบธุรกิจตามความหมายของมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เมื่อโจทก์ฟ้องเรียกเงินค่าที่ดินคืนจากจำเลย จึงมิใช่คดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับผู้บริโภคเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ ไม่เป็นคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3[10]

จากแนวคำวินิจฉัยดังกล่าวที่ยกมาเป็นตัวอย่างจะเห็นได้ว่า คดีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามสัญญารวมถึงผู้ค้ำประกัน ถือว่าเป็นคดีผู้บริโภคตามกฎหมายนี้ โดยประธานศาลอุทธรณ์จำต้องวินิจฉัยไปตามเนื้อความหรือคำนิยามในมาตรา 3 (1) ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ซึ่งในบางคดีมีเนื้อหาเช่นเดียวกันแต่คดีหนึ่งเป็นคดีผู้บริโภคอีกคดีหนึ่งไม่เป็นคดีผู้บริโภคเพียงเพราะว่าคู่ความในคดีนั้นไม่ใช่ผู้ประกอบธุรกิจกับผู้บริโภค เป็นต้นว่า คดีที่สถาบันการเงินให้ประชาชนทั่วไปกู้ยืมเงิน เมื่อประชาชนผิดสัญญาไม่ชำระหนี้สถาบันการเงินนั้นนำคดีมาฟ้อง ตามกฎหมายนี้ถือว่าเป็นคดีผู้บริโภค เพราะตามกฎหมายถือเอาสถานะของคู่ความเป็นหลัก เมื่อฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บริโภคอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจแล้ว การพิพาทกันตามสัญญากู้ยืมถือว่าเป็นคดีผู้บริโภค แต่กลับกันหากประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้มีธุรกิจในการให้กู้ยืมเงิน ได้ให้ประชาชนด้วยกันกู้ยืมเงินไปประชาชนผู้ให้กู้ยืมนั้นจึงไม่ใช่ผู้ประกอบธุรกิจ เมื่ออีกฝ่ายผิดนัดชำระหนี้ประชาชนผู้ให้กู้ยืมนั้นต้องนำคดีไปฟ้องอย่างคดีแพ่งทั่วไป เพราะถือว่ามิใช่คดีผู้บริโภค ไม่มีสิทธิดำเนินคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเหมือนผู้ประกอบธุรกิจ ผลของกฎหมายที่เป็นเช่นนี้จึงไม่มีความเท่าเทียมกันในสังคม ดังนั้น ไม่ว่าจะพิจาณาจากเหตุผลในด้านใดๆ การให้ความหมายของคดีผู้บริโภคในลักษณะเช่นนี้ย่อมไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง

นอกจากจะมีคำวินิจฉัยดังกล่าวแล้ว ในระยะเริ่มต้นของการประกาศใช้กฎหมายนี้ศาลอุทธรณ์ได้มีหนังสือเวียนให้แนวทางเบื้องต้นแก่ศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร ในการที่จะพิจารณาว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ว่า คดีที่ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งเป็นธนาคารพาณิชย์ฟ้องบังคับลูกค้าให้ชำระหนี้ตามสัญญายืม ค้ำประกัน จำนอง จำนำ บัญชีเดินสะพัด ตั๋วเงินหรือทรัสต์รีซีท คดีที่ผู้ประกอบธุรกิจโทรคมนาคมฟ้องบังคับลูกค้าให้ชำระหนี้ตามสัญญาให้บริการต่างๆ เช่นโทรศัพท์หรืออินเทอร์เน็ต คดีที่ผู้ประกอบธุรกิจสาธารณูปโภคฟ้องบังคับ

---

[10] คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ ที่ 6/2551, 7/2551, 144/2551, 172/2551.

ลูกค้าให้ชำระหนี้ตามสัญญาให้บริการสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา คดีที่ผู้ประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อสินค้าฟ้องบังคับลูกค้าให้ชำระหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อ คดีที่ผู้ประกอบธุรกิจบัตรเครดิตหรือให้บริการสินเชื่อรูปแบบอื่นฟ้องบังคับลูกค้าให้ชำระหนี้ตามสัญญาบัตรเครดิต หรือสัญญาให้บริการสินเชื่อ คดีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นผู้รับประกันภัยพิพาทกับผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์เกี่ยวกับสัญญาประกันภัย ถือว่าเป็นคดีผู้บริโภค[11]

การฟ้องคดีผู้บริโภค โจทก์จะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ ในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องด้วยวาจา ให้เจ้าพนักงานคดีจัดให้มีการบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องให้โจทก์ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นแล้วว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความสะดวกในการดำเนินคดี ดังนั้น จึงได้กำหนดให้โจทก์สามารถฟ้องคดีด้วยวาจาได้ และยังกำหนดให้เจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือในการจัดทำคำฟ้องให้โจทก์ด้วย เนื่องจากคำฟ้องต้องมีสาระสำคัญในเรื่อง ข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุแห่งการฟ้องและคำขอบังคับ ซึ่งผู้บริโภคส่วนใหญ่อาจไม่เข้าใจและไม่สามารถที่จะทำคำฟ้องให้มีสาระดังกล่าวครบถ้วนได้ กฎหมายจึงกำหนดให้เจ้าพนักงานคดีซึ่งเป็นเจ้าพนักงานศาลช่วยจัดทำคำฟ้องให้ การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็นับว่าสอดคล้องต้องกันกับเหตุผลในการตรากฎหมายนี้แล้ว ที่ต้องการคุ้มครองผู้บริโภคในทางคดี

นอกจากการฟ้องคดีด้วยวาจาแล้ว พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคยังได้กำหนดให้ฟ้องเป็นหนังสือได้ด้วย และไม่ว่าจะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือ ศาลก็จะต้องพิจารณาคำฟ้องไปตามมาตรา 20 วรรคสอง ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค กล่าวคือ หากศาลเห็นว่าคำฟ้องไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลก็จะสั่งให้แก้ไขคำฟ้องนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้น นั่นหมายความว่าในการตรวจคำฟ้องในคดีผู้บริโภคนี้ ศาลต้องตรวจลงไปในสาระสำคัญของคำฟ้องคือ ข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุแห่งการฟ้องและคำขอบังคับด้วย หากศาลเห็นว่าขาดสาระสำคัญหรือไม่ถูกต้องก็จะต้องสั่งให้แก้ไข แต่จะสั่งไม่รับคำฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 18 หรือจะพิพากษายกฟ้องเหมือนคดีแพ่งทั่วไปไม่ได้ เนื่องจากการจัดทำคำฟ้องไม่ว่าที่คู่ความจัดทำมาเองหรือในส่วนที่เจ้าพนักงานคดีเป็นผู้จัดทำให้โดยถือว่าเจ้าพนักงานของศาลเป็นผู้จัดทำหากไม่ถูกต้องครบถ้วนประการใดศาลก็จะต้องสั่งให้แก้ไขเพิ่มเติม กรณีนี้ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงอำนาจของศาลในการตรวจคำ

---

[11] ศาลอุทธรณ์, "หนังสือที่ ศย 200/ว1 เรื่อง แนวทางปฏิบัติในการส่งเรื่องให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคตามมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551," 29 สิงหาคม 2551.

ฟ้องที่ศาลจะต้องดำเนินการไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งโดยเคร่งครัด สำหรับการบรรยายฟ้องในคดีแพ่งถือว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง หากโจทก์บรรยายฟ้องไม่ชัดเจนศาลก็จะถือว่าเป็นฟ้องเคือบคลุม หรือหากขาดสาระสำคัญที่จะทำให้จำเลยต้องรับผิดศาลก็จะพิพากษายกฟ้อง ดังเช่นในคดีที่โจทก์ฟ้องให้จำเลยรับผิดในฐานะผู้รับประกันภัยค้ำจุน แต่โจทก์ไม่ได้บรรยายฟ้องว่าผู้ที่ขับรถคันที่ทำละเมิดมีนิติสัมพันธ์อย่างไรกับผู้เอาประกันภัย ซึ่งผู้เอาประกันภัยจะต้องรับผิดในผลแห่งละเมิดนั้นศาลจึงพิพากษายกฟ้อง[12] การกำหนดหลักเกณฑ์ในการตรวจคำฟ้องสำหรับคดีผู้บริโภคไว้เช่นนี้ก็ถือได้ว่าเป็นธรรมสำหรับผู้บริโภคในกรณีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ แต่หากผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์เมื่อศาลจะใช้อำนาจตามมาตรานี้ก็จะเป็นปัญหาว่าเป็นธรรมหรือไม่ เพราะหากคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์นี้ดำเนินกระบวนพิจารณาไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งเป็นกฎหมายที่ผู้ประกอบธุรกิจพึงดำเนินคดีได้ การตรวจคำฟ้องก็ต้องเป็นไปตาม มาตรา 18 แห่งกฎหมายดังกล่าวที่ศาลจะสั่งให้คืนคำคู่ความหรือแก้ไขเพิ่มเติม เฉพาะกรณีคำคู่ความนั้นมีข้อบกพร่องเล็กน้อยในเรื่องอื่นๆ ที่มิใช่สาระสำคัญในคำคู่ความ เช่น คำฟ้องนั้นเขียนฟุ่มเฟือยเกินไป อ่านไม่ออกอ่านไม่เข้าใจ ไม่มีลายมือชื่อ ไม่แนบเอกสาร เป็นต้น ส่วนในกรณีที่คำฟ้องไม่เป็นไปตามเงื่อนไขในกฎหมาย เช่น ไม่แสดงโดยชัดแจ้งถึงสภาพแห่งข้อหาหรือคำขอบังคับรวมทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาตามมาตรา 172 วรรคสอง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ศาลจะพิพากษายกฟ้อง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ในเรื่องฟ้องเคลือบคลุม หรือฟ้องขาดสาระสำคัญ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่อาจนำมาใช้ในคดีผู้บริโภคได้อีกต่อไป แม้ว่าโจทก์ในคดีผู้บริโภคจะเป็นผู้ประกอบธุรกิจก็ตาม

2. ปัญหาจากการดำเนินคดีโดยผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ ปัญหาข้อบกพร่องของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนี้ นอกจากปัญหาจากการกำหนดบทนิยามในมาตรา 3(1) แล้วยังมีปัญหาในมาตรา 17 ซึ่งเป็นบทกฎหมายที่บัญญัติให้ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภคได้อย่างชัดเจน โดยกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจฟ้องผู้บริโภค โดยเฉพาะศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาเพียงแห่งเดียว ในกรณีที่มีสิทธิฟ้องได้มากกว่าหนึ่งศาล ดูเหมือนจะเป็นการกำหนดไว้ให้เป็นคุณแก่ผู้บริโภค แต่อย่างไรก็ตามเมื่อผลการบังคับใช้กฎหมายทั้งฉบับเป็นปัญหากับผู้บริโภคมากกว่าบทบัญญัติในมาตรา 17 นี้ก็มิอาจแก้ปัญหาให้ผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง

ในการยื่นคำฟ้องหลังจากศาลมีคำสั่งรับคำฟ้องไว้แล้ว ศาลจะกำหนดวันนัดพิจารณาและมีคำสั่งให้ส่งสำเนาคำฟ้อง หรือเอกสารต่างๆให้แก่จำเลยเพื่อยื่นคำให้การหรือมาศาล

---

[12] คำพิพากษาฎีกาที่ 3996/2546.

ภายในกำหนด สำหรับวันนัดพิจารณานั้น ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนพิจารณา ให้ศาลกำหนดนัดโดยเร็วไม่เกิน 30 วัน นับแต่วันรับคำฟ้อง นั่นหมายความว่า เมื่อศาลรับฟ้องคดีผู้บริโภคไว้แล้ว ศาลจะต้องกำหนดวันนัดพิจารณาเร็วกว่าคดีอื่นของศาล ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้บริโภคที่เดือดร้อนนั้นได้รับการคุ้มครองจากศาลโดยเร็ว แต่กลับกันหากคดีผู้บริโภคตามความในกฎหมายนี้ที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ ผู้บริโภคที่ตกเป็นจำเลยก็จะถูกดำเนินคดีโดยเร็วขึ้น หากผู้บริโภคนั้นไม่มีความพร้อมในการต่อสู้คดีก็จะเป็นปัญหากับผู้บริโภคอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังจะเห็นได้ว่า คดีผู้บริโภคที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคจำเลยจะขาดนัดมากกว่าต่อสู้คดีเกินกว่าร้อยละห้าสิบ

ในการส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลย ตามกฎหมายและข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา สามารถส่งได้หลายวิธี ไม่ว่าจะส่งโดยเจ้าพนักงานศาล หรือส่งทางไปรษณีย์ตอบรับ สำหรับกรณีที่ส่งโดยเจ้าพนักงานศาล ศาลจะมีคำสั่งให้ปิดหมายเรียกและสำเนาคำฟ้อง ทั้งนี้ศาลอาจย่นหรือขยายระยะเวลาให้มีผลก่อนครบกำหนด 15 วัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 79 ก็ได้ ซึ่งในทางปฏิบัติเพื่อให้การกำหนดวันนัดพิจารณาคดีผู้บริโภคสามารถทำได้ภายใน 30 วันนับแต่วันรับคำฟ้อง ศาลจะมีคำสั่งให้ย่นระยะเวลาน้อยกว่า 15 วัน เช่นศาลชั้นต้นบางแห่งให้มีผลเมื่อครบกำหนด 5 วันนับแต่วันปิดหมาย หรือบางศาลให้มีผลทันทีนับแต่วันปิดหมาย ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินคดีผู้บริโภคเป็นไปโดยรวดเร็วตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยมีหลักเกณฑ์การย่นหรือขยายระยะเวลาที่ไม่เคร่งครัด ไม่ต้องมีพฤติการณ์พิเศษเหมือนการย่นหรือขยายระยะเวลาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

การพิจารณาคดีผู้บริโภค ศาลจะต้องดำเนินการต่างๆ หลายประการในวันนัดพิจารณา โดยยึดถือแนวทางตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังนี้

1. หากคดีนั้นโจทก์และจำเลยมาศาลพร้อมกันแล้ว ให้เจ้าพนักงานคดีหรือบุคคลที่ศาลกำหนดหรือที่คู่ความตกลงกัน ทำการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงหรือประนีประนอมยอมความกัน

2. หากไม่อาจตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันได้ ศาลจะจัดให้มีการสอบคำให้การจำเลย เป็นต้น

หลักการสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินคดีแพ่งที่คู่ความจะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอย่างเคร่งครัด คือ การยื่นบัญชีระบุพยาน เพราะเป็นการแจ้งความจำนงให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ทราบว่าคู่ความฝ่ายนั้นประสงค์จะอ้าง

พยานหลักฐานใดอย่างไรบ้าง แต่การยื่นบัญชีระบุพยานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนี้แตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ

1. การยื่นบัญชีระบุพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คู่ความแต่ละฝ่ายที่ประสงค์จะอ้างบุคคล วัตถุ เอกสาร หรือ สิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นพยาน คู่ความฝ่ายนั้นจะต้องแจ้งความจำนงต่อศาลว่าจะอ้างพยานเหล่านั้นเพื่อพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างของตน นอกจากนี้จะต้องส่งสำเนาบัญชีระบุพยานให้คู่ความฝ่ายอื่นก่อนที่จะมีการสืบพยาน เพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นได้ทราบก่อนว่า อีกฝ่ายหนึ่งจะอ้างพยานหลักฐานอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้มีการเอาเปรียบกันในเชิงคดี แต่ตามพระราชบัญญัตินี้ คู่ความไม่จำเป็นต้องระบุพยานไว้ล่วงหน้า เนื่องจากศาลจะสอบถามคู่ความเรื่องการอ้างอิงพยานหลักฐานในวันนัดพิจารณาว่า ประสงค์จะอ้างอิงพยานหลักฐานใดแล้วบันทึกไว้ หมายความว่า ในวันนัดพิจารณาซึ่ง ศาลอาจดำเนินกระบวนพิจารณาได้หลายประการดังกล่าวแล้วรวมถึงการสืบพยานด้วย ศาลยังต้องสอบถามถึงพยานที่คู่ความแต่ละฝ่ายจะอ้าง และบันทึกการอ้างพยานหรือบัญชีระบุพยานนั่นเอง

2. การใช้วิธีการสอบถามและบันทึกบัญชีระบุพยานในวันนัดพิจารณาตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนี้ แตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เนื่องจากในคดีแพ่งทั่วไปศาลจะสอบถามเรื่องข้ออ้างข้อเถียงของคู่ความเพื่อให้ได้ความว่ามีประเด็นใดที่คู่ความอาจรับกันได้บ้างหรือไม่ ส่วนบัญชีระบุพยานนั้นคู่ความจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายคือต้องยื่นไว้ก่อนแล้ว สำหรับวิธีการสอบถามและบันทึกบัญชีระบุพยานในวันนัดพิจารณานี้หากเป็นคดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ก็ดูจะเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ศาลต้องให้ความสะดวกแก่ผู้บริโภคในการดำเนินคดี แต่กลับกันหากคดีนั้นผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ฟ้องผู้บริโภคการไม่ต้องยื่นบัญชีระบุพยานเหมือนเช่นการดำเนินคดีแพ่งทั่วไป แต่ให้ศาลคอยสอบถามและบันทึกบัญชีระบุพยานให้ผู้ประกอบธุรกิจเหมือนกับผู้บริโภค ก็น่าจะไม่เป็นไปตามหลักการที่ถูกต้องของเจตนารมณ์แห่งกฎหมายนี้ เพราะเท่ากับว่ากฎหมายนี้ให้สิทธิผู้ประกอบธุรกิจในการที่ดำเนินคดีเอากับผู้บริโภคมากยิ่งกว่าการดำเนินคดีกับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้บริโภค และย่อมเป็นการให้สิทธิบุคคอื่นที่ไม่ใช่ผู้ประกอบธุรกิจ มีสิทธิน้อยกว่าผู้ประกอบธุรกิจในการดำเนินคดีนั่นเอง

การสืบพยานในคดีผู้บริโภค ไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเอง ให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยาน คู่ความหรือทนายความจะถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล ดังกล่าวไว้แล้วในข้างต้นว่า การดำเนินคดีผู้บริโภคเป็นการที่รัฐต้องเข้ามาแทรกแซงกระบวนการยุติธรรมในทางแพ่ง โดยต้องการให้ความคุ้มครองประชาชนกลุ่มที่ด้อยกว่า ด้วยการให้ศาลเป็นผู้ค้นหาความจริง จึงได้บัญญัติให้นำวิธีพิจารณาคดีในลักษณะไต่สวนมาใช้ใน

การดำเนินคดีผู้บริโภค กำหนดให้ศาลต้องถามพยานเองแทนที่จะให้คู่ความแต่ละฝ่ายที่อ้างพยานได้ซักถามพยานของตนเองเหมือนคดีแพ่งทั่วไป การกำหนดวิธีการเช่นนี้ ย่อมเหมาะสมกับการดำเนินคดีผู้บริโภคอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้ศาลได้ใช้กฎหมายนี้ค้นหาความจริงเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคซึ่งเป็นการสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้บริโภค แต่นั่นหมายถึงคดีเกี่ยวการบริโภคหรือคดีที่มีเนื้อหาเป็นการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการบริโภค ไม่ใช่คดีแพ่งทั่วไปที่ยึดถือเอาหลักความเท่าเทียมกันทางกฎหมายมาใช้ในการดำเนินคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีบทบัญญัติวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ในการดำเนินคดีเล็กๆ น้อยๆ โดยกำหนดให้คดีที่มีทุนทรัพย์ไม่มากคือ ไม่เกิน 300,000 บาท หรือคดีฟ้องขับไล่บุคคลออกจากอสังหาริมทรัพย์ อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ไม่เกินเดือนละ 30,000 บาท ตามมาตรา 198 โดยกฎหมายจะกำหนดวิธีพิจารณาคดีโดยรวบรัดเพื่อให้คดีดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว โดยลดขั้นตอนกระบวนพิจารณาให้น้อยลงกว่าคดีสามัญทั่วไป มีขั้นตอนไม่ยุ่งยาก[13] และมีลักษณะเป็นระบบไต่สวนบางส่วน การดำเนินคดีแพ่งต่างๆ ของผู้ประกอบธุรกิจก็สามารถใช้วิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่นี้ได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากกฎหมายมิได้จำกัดสถานะของผู้ดำเนินคดี ดังนั้น หากผู้ประกอบธุรกิจมีข้อพิพาทที่จะดำเนินคดีกับผู้บริโภคในคดีที่มีทุนทรัพย์หรือลักษณะตามที่กำหนดไว้ในวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่แล้วก็สามารถฟ้องคดีได้ ซึ่งจะทำให้คดีของผู้ประกอบธุรกิจดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว ตามหลักการของวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ดังกล่าว

การนำระบบไต่สวนมาใช้ในคดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบธุรกิจ ให้รับผิดเนื่องจากเกิดความเสียหายในการบริโภคนี้ นับว่าเป็นความก้าวหน้าของการปรับปรุงกฎหมายของไทย เพราะจะทำให้ผู้บริโภคเข้าถึงความเป็นธรรมได้อย่างแท้จริง และเป็นการสร้างหลักประกันว่าผู้ประกอบธุรกิจจะเอาเปรียบผู้บริโภคในเชิงคดีไม่ได้อีกต่อไป เพราะศาลมีบทมากขึ้นในการเข้าไปค้นหาความจริง อย่างไรก็ตามหากนำระบบนี้ไปใช้ในคดีทั่วไปที่คู่ความมีความเท่าเทียมกันก็จะไม่เป็นธรรมกับคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง และยิ่งไปกว่านั้นหากนำวิธีการนี้ไปให้คู่ความฝ่ายที่ได้เปรียบอีกฝ่ายหนึ่งอยู่แล้วดำเนินคดี ก็ยิ่งไม่เป็นธรรมสองเท่าทวีคูณ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่า หลักการประการสำคัญของการดำเนินคดีผู้บริโภคตามกฎหมายนี้ คือ การนำระบบไต่สวนมาใช้ในการดำเนินคดี โดยจะเห็นได้ว่า เริ่มตั้งแต่การจัดทำคำฟ้องที่ให้เจ้าพนักงานคดีคอยช่วยเหลือโจทก์ การยื่นบัญชีระบุพยานที่ไม่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายวธีพิจารณาความแพ่ง รวมถึงการอ้างและการซักถามพยานของศาลแทนคู่ความหรือทนายความ

---

[13] จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ถึง ภาค 3, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม), หน้า 248-249.

ย่อมไม่เหมาะสมและไม่เป็นธรรมกับผู้บริโภคอย่างยิ่งในการที่กฎหมายให้สิทธิผู้ประกอบธุรกิจดำเนินคดีกับผู้บริโภคภายใต้หลักการนี้ ทั้งที่คดีของผู้ประกอบธุรกิจนั้นมิใช่คดีผู้บริโภคอย่างแท้จริง และหากจะพิจารณาให้ลึกลงไปว่า คดีผู้บริโภคที่แท้จริงที่ผู้ประกอบธุรกิจถูกผู้บริโภคเอารัดเอาเปรียบจนเป็นปัญหาอันเกิดมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการก็อาจจะมีได้ แต่ในความเป็นจริงไม่ปรากฏว่ามีคดีเหล่านี้เกิดขึ้นและไม่มีสถิติคดีมาสู่ศาล ดังนั้น การกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เผื่อให้ผู้ประกอบธุรกิจได้ใช้ฟ้องผู้บริโภคเมื่อมีการละเมิดสิทธิของผู้ประกอบธุรกิจจึงไม่มีความจำเป็น และไม่มีประเทศใดในโลกบัญญัติกฎหมายในลักษณะเช่นนี้

การนั่งพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป หากศาลไม่สามารถสืบพยานให้แล้วเสร็จในวันนัดพิจารณานัดแรกได้ ศาลสามารถเลื่อนคดีออกไปได้ตามความจำเป็นของแต่ละคดี แต่สำหรับคดีผู้บริโภคนี้ กฎหมายให้ศาลเลื่อนคดีออกไปได้ เฉพาะกรณีมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้เท่านั้น และให้เลื่อนออกไปได้ไม่เกิน 15 วัน ซึ่งในความเป็นจริงการดำเนินคดีในศาลชั้นต้นในปัจจุบันศาลได้นำระบบการพิจารณาคดีต่อเนื่องมาใช้เป็นระยะเวลานานพอสมควรแล้ว โดยศาลจะกำหนดวันนัดสืบพยานสำหรับคดีทุกประเภทแบบต่อเนื่องกันไปจนเสร็จคดี โดยการกำหนดวันนัดสืบพยานไว้ล่วงหน้าตั้งแต่วันนัดพร้อม เช่น คดีแพ่งเรื่องหนึ่ง ศาลกำหนดนัดพร้อมหลังจากรับคำฟ้องมาแล้ว ในวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2552 แต่คดีของศาลนั้นมีจำนวนมากไม่มีวันว่างที่ใกล้จะถึงจึงกำหนดวันสืบพยานแบบต่อเนื่องได้ในวันที่ 14-17 มีนาคม พ.ศ. 2553 เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ในคดีที่จำเลยให้การต่อสู้คดีและจำเป็นต้องมีวันสืบพยานของโจทก์และจำเลย ศาลไม่อาจกำหนดนัดภายใน 30 วันนับแต่วันรับคำฟ้องได้เพราะเหตุว่ามีคดีอื่นที่นัดสืบพยานไว้ก่อนแล้ว และหากจะให้มีการสืบพยานในวันนัดพิจารณานัดแรกก็คงทำได้เฉพาะคดีที่จำเลยไม่ให้การต่อสู้คดีเท่านั้น เนื่องจากวันนัดพิจารณานัดแรกที่ศาลชั้นต้นทั่วไปกำหนดนัดในปัจจุบันคือทุกๆ วันจันทร์ของแต่ละสัปดาห์ ในวันดังกล่าวศาลจะกำหนดนัดคดีไว้จำนวนมากซึ่งส่วนใหญ่เป็นการนัดพร้อมเพื่อกำหนดวันนัดสืบพยานสำหรับคดีที่จำเลยให้การปฏิเสธต่อสู้คดี หรือคดีที่ไม่ต้องมีการสืบพยานหรือสืบพยานไม่มากเท่านั้น การจะนัดสืบพยานในคดีผู้บริโภคสำหรับคดีที่จำเลยให้การต่อสู้คดีก็ไม่อาจจะทำได้ และอาจต้องนำเข้าสู่ระบบการนัดพิจารณาคดีต่อเนื่องเหมือนเช่นคดีอื่นๆ นั่นเอง ส่วนกรณีที่กฎหมายกำหนดว่ากรณีมีเหตุจำเป็นต้องเลื่อนคดีให้เลื่อนได้ไม่เกิน 15 วันนั้น ในความเป็นจริงก็ไม่อาจทำได้ด้วยเหตุหลายประการ เช่น

1. ศาลไม่มีวันว่างเนื่องจากได้กำหนดนัดไว้ล่วงหน้าสำหรับคดีก่อนๆ แล้ว หากจะนัดแทรกลงในวันจันทร์ก็จะมีคดีอีกจำนวนมากที่ศาลนัดพร้อมและนัดพิจารณาไว้แล้ว

2. ทนายความหรือตัวความหรือแม้แต่พยานไม่มีวันว่างที่ตรงกัน ซึ่งยังเป็นปัญหาที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ทั้งนี้เพราะการพิจารณาคดีทุกฝ่ายต้องมีโอกาสเท่าเทียมกันและต้องอาศัยความพร้อมของทุกฝ่ายด้วย

ดังนั้น การที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนี้ย่อมเป็นการยากยิ่งที่จะปฏิบัติได้ เว้นแต่จะกำหนดให้คดีผู้บริโภคหมายถึงคดีผู้บริโภคจริงๆ ซึ่งจะมีจำนวนคดีผู้บริโภคไม่มากนักแต่ละศาลก็สามารถบริหารจัดการได้ แต่หากยังคงให้หมายถึงคดีแพ่งทั่วไปเหมือนเช่นที่เป็นอยู่นี้จะมีคดีจำนวนมากกว่าคดีผู้บริโภคจริงหลายเท่าตัวนัก และยากที่จะบริหารจัดการ

3. ปัญหาอื่นๆ นอกจากปัญหานานับประการดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว การนำกฎหมายพิเศษฉบับนี้มาบังคับใช้กับคดีผู้บริโภคในปัจจุบันยังมีปัญหาอีกหลายประการ เช่น การบังคับคดีซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการดำเนินคดี ในคดีแพ่งทั่วไปเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิบังคับคดีได้ภายใน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องปฏิบัติไปตามขั้นตอน กล่าวคือ จะต้องขอให้ศาลออกคำบังคับและส่งคำบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบและปฏิบัติตามคำพิพากษาภายในเวลาที่กำหนดก่อน เมื่อสิ้นเวลานั้นหากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ปฏิบัติตาม เจ้าหนี้จึงมีสิทธิขอให้ศาลออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการบังคับคดีต่อไป แต่ในคดีผู้บริโภคนี้กฎหมายให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีคำขอฝ่ายเดียวเพื่อให้ศาลออกหมายบังคับคดีทันทีโดยไม่ต้องออกคำบังคับก่อนก็ได้ ซึ่งทำให้คดีผู้บริโภคที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์นั้นลูกหนี้ผู้บริโภคถูกบังคับคดีอย่างรวดเร็วกว่าคดีแพ่งทั่วไป ดังกล่าวมาแล้วในปัญหาต่างๆ ของกฎหมายฉบับนี้ว่า หากการให้สิทธิพิเศษนี้ในการดำเนินคดีแก่ผู้บริโภคก็เป็นสิ่งที่ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย แต่เมื่อมีความประจักษ์แจ้งแล้วว่า คดีเกือบทั้งหมดของคดีผู้บริโภคในปัจจุบันเป็นคดีที่ผู้บริโภคเป็นจำเลย การบังคับคดีด้วยวิธีการพิเศษนี้ก็ย่อมทำให้ผู้บริโภคถูกบังคับตามกฎหมายรวดเร็วและลัดขั้นตอนมากขึ้น

การต่อสู้คดีในทางแพ่ง คู่ความฝ่ายที่ถูกฟ้องจะต้องยื่นคำให้การต่อสู้คดีภายในกำหนดระเวลาตามกฎหมาย หากไม่ยื่นภายในกำหนดถือว่าขาดนัดยื่นคำให้การ ในคดีผู้บริโภคก็เช่นเดียวกัน หากคู่ความฝ่ายที่ถูกฟ้องไม่ยื่นคำให้การภายในกำหนดก็ถือว่าขาดนัดยื่นคำให้การ ซึ่งศาลจะดำเนินคดีไปฝ่ายเดียว และส่วนใหญ่โจทก์จะเป็นฝ่ายชนะคดีแทบทั้งสิ้น เมื่อคดีผู้บริโภคเกือบทั้งหมดผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์ ผู้ประกอบธุรกิจจึงย่อมเป็นฝ่ายชนะคดีผู้บริโภคนั่นเอง ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า การส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลยซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้บริโภคโดยวิธีปิดหมายและให้การส่งหมายนั้นมีผลในทันที ย่อมทำให้ผู้บริโภคมีโอกาสในการเข้ามาต่อสู้คดีน้อยลง เนื่องจากผู้บริโภคอาจไม่อยู่ตามภูมิลำเนาที่ส่งหมาย

หรือไม่ทราบว่าตนถูกฟ้อง และแม้จะทราบว่าถูกฟ้องก็อาจไม่มีความพร้อมในการต่อสู้คดีในระยะเวลาเพียงสั้นๆนั้น ซึ่งผลในทางปฏิบัติที่กฎหมายมุ่งประสงค์ให้การดำเนินคดีผู้บริโภคเป็นไปโดยรวดเร็วย่อมกระทบต่อผู้บริโภคอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กรณีดังกล่าวนี้ผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายจึงเห็นว่ากฎหมายนี้มีผลในทางเร่งรัดคดีให้ผู้ประกอบธุรกิจมากยิ่งกว่าการคุ้มครองผู้บริโภค[14] และนั่นหมายถึงผลบังคับของกฎหมายฉบับนี้ผิดเพี้ยนไปจากเหตุผลในการตรากฎหมายที่มุ่งคุ้มครองผู้บริโภค

เมื่อพิจารณาถึงหลักการของการพิจารณาคดีผู้บริโภค ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมุ่งหวังที่จะเห็นว่า เมื่อผู้บริโภครายใดมีปัญหาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการผู้บริโภครายนั้นจะได้รับความสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรมในการดำเนินคดี ไม่มีผู้ใดคาดหวังว่าผู้บริโภคจะกลับมาเป็นฝ่ายที่ถูกดำเนินคดีเสียเอง ปัญหาดังกล่าวเกิดจากความหมายของคำว่าคดีผู้บริโภคตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยให้ถือเอาความสัมพันธ์ของคู่สัญญาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ทำให้มีคดีซึ่งไม่ใช่คดีผู้บริโภคกลายเป็นคดีผู้บริโภคตามกฎหมายนี้ไปด้วย การนำคดีอื่นที่ไม่ใช่คดีผู้บริโภคมาพิจารณาพิพากษาตามหลักเกณฑ์และวิธีการของคดีผู้บริโภคจึงไม่ชอบด้วยเหลตุผล 2 ประการคือ

1. เป็นการใช้กฎหมายผิดประเภทหรือใช้วิธีการเฉพาะสำหรับเรื่องใดเรื่องหนึ่งกับเรื่องทั่วไปซึ่งไม่ถูกต้อง

2. ผิดวัตถุประสงค์ของการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งเป็นเหตุผลพิเศษที่กล่าวไว้ในการตรากฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค

ปัญหานานับประการดังกล่าวมาข้างต้น เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความไม่ถูกต้องเหมาะสมของการบัญญัติกฎหมายในลักษณะเช่นนี้ สมควรที่จะคิดทบทวนยกเลิกหรือแก้ไขพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคในส่วนที่ก่อให้เกิดสิทธิของผู้ประกอบธุรกิจในการดำเนินคดีกับผู้บริโภค ซึ่งหากกฎหมายได้รับการแก้ไขปรับปรุงใส่วนนี้ก็จะเป็นธรรมกับทุกฝ่ายกล่าวคือ ผู้บริโภคก็ได้รับความเป็นธรรมตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ส่วนผู้ประกอบธุรกิจก็มีสิทธิดำเนินคดีผู้บริโภคได้อยู่แล้ว ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นกฎหมายพิเศษฉบับหนึ่งที่ยกเว้นหลักการของกฎหมายวิธีพิจารณาความทั่วไป ดังจะเห็นได้ว่าในการตรากฎหมายได้อ้างถึงบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่กล่าวถึงการตรากฎหมายที่มีเนื้อหาบางส่วนจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 29 บัญญัติให้กระทำได้โดยการตรากฎหมาย ซึ่งสิทธิของผู้บริโภคที่ออกกฎหมาย

---

[14] วรวิทย์ ฤทธิทิศ, เรื่องเดิม, หน้า 108.

ฉบับนี้มารองรับ มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นพิเศษแล้ว ในมาตรา 61 ดังนั้น ตามกฎหมายนี้จึงมุ่งประสงค์คุ้มครองบุคคลบางส่วนที่รัฐธรรมนูญเห็นว่าเป็นผู้ที่อ่อนด้อยกว่าบุคคลอื่นในสังคมที่ต้องให้ความคุ้มครอง นอกจากนี้หากให้สิทธิผู้ประกอบธุรกิจดำเนินคดีโดยกฎหมายพิเศษนี้ได้ คดีแพ่งส่วนใหญ่ที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้นในขณะนี้เกือบทั้งหมดจะเป็นคดีผู้บริโคจึงต้องใช้วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ในการดำเนินกระบวนพิจารณาทำให้กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนี้เป็น กฎหมายหลักในการดำเนินคดีและกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ใช้ดำเนินกระบวนพิจารณาอยู่เดิม ซึ่งมีคดีจำนวนน้อยกลับกลายเป็นข้อยกเว้น[15]

ข้อเสนอแนะ

ปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคไปแล้วประมาณ 1 ปี พบว่ามีคดีผู้บริโภคเกิดขึ้นตามกฎหมายนี้จำนวนมากๆกว่าคดีแพ่งอื่นๆที่ฟ้องต่อศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักร ดังที่กล่าวในข้างต้น ซึ่งหากคำนวณตามสถิติคดีดังที่กล่าวมาจะมีคดีผู้บริโภคในลักษณะนี้ปีละไม่น้อยกว่า 300,000 คดี แต่ในจำนวนนั้นเป็นคดีผู้บริโภคที่แท้จริงประมาณร้อยละ 5 ของคดีผู้บริโภคทั้งหมด หรือประมาณ 10,000 คดี ส่วนอีกประมาณร้อยละ 95 หรือประมาณ 290,000 คดีเป็นคดีที่ผู้ประกอบธุรกิจดำเนินคดีกับผู้บริโภค กรณีดังกล่าวผิดไปจากหลักการและเหตุผลในการตรากฎหมายนี้ เพราะกฎหมายนี้ตราขึ้นเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความสะดวกประหยัด รวดเร็ว และเป็นธรรมในการดำเนินคดี นอกจากนี้การเกิดคดีผู้บริโภคขึ้นจำนวนมากดังกล่าวทำให้การบริหารจัดการคดีของศาลทำได้ยาก และผู้บริโภคที่ถูกฟ้องคดีภายใต้กฎหมายฉบับนี้ก็จะไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร เสมือนเป็นการซ้ำเติมผู้บริโภคมากกว่าการคุ้มครองผู้บริโภค ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวดังนี้

1. จำเป็นต้องแก้ไขคำนิยามในมาตรา 3 (1) “คดีผู้บริโภค” โดยให้มีความหมายเหมือนร่างเดิมของกฎหมายนี้ ที่ระบุว่า “คดีผู้บริโภค” หมายถึง (1) คดีแพ่งที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น **<u>เป็นโจทก์</u>**ฟ้องผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ และแก้ไขหรือยกเลิกมาตรา 17 ที่กำหนดการฟ้องคดีของผู้ประกอบธุรกิจ

ผู้วิจัยเห็นว่า เมื่อคำนิยามในกฎหมายระบุไว้ชัดเจนว่า คดีผู้บริโภค หมายถึงคดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์ฟ้องผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการบริโภคสินค้าหรือบริการ จะทำให้คดีผู้บริโภคตามกฎหมายนี้มีเฉพาะคดีผู้บริโภคที่แท้จริง

---

[15] วรวิทย์ ฤทธิทิศ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 108.

เท่านั้น เพราะการจะกล่าวอ้างว่าคดีผู้บริโภคมีทั้งคดีผู้บริโภคและไม่ใช่คดีผู้บริโภคย่อมเป็นเรื่องที่น่าประหลาดและไม่ถูกต้องตามหลักกฎหมาย ซึ่งจากการศึกษาวิจัยไม่ปรากฏว่ามีประเทศอื่นใดที่นำคดีอื่นๆ มาดำเนินกระบวนพิจารณาอย่างเดียวกับคดีผู้บริโภค และเมื่อแก้ไขบทนิยามของกฎหมายและมาตรา 17 นี้แล้ว จะทำให้ปัญหาของบทบัญญัติต่างๆ ที่กำหนดไว้สำหรับคดีของผู้บริโภคที่แท้จริงย่อมไม่เป็นปัญหาอีกต่อไป

ปัญหาสำคัญที่เกิดจากการรับฟ้องคดีผู้บริโภคไว้เป็นจำนวนมาก ทำให้การบริหารจัดการคดีของศาลทำได้ยากและไม่สอดคล้องกับระบบการพิจารณาคดีแบบต่อเนื่องที่ศาลกำหนดนัดล่วงหน้าไว้แล้วนั้นจะหมดไป หากมีการแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคในประเด็นนี้ เพราะเมื่อแก้ไขให้คดีผู้บริโภคหมายถึงเฉพาะคดีที่ผู้บริโภคเป็นโจทก์แล้ว จะทำให้คดีที่ผู้ประกอบธุรกิจเป็นโจทก์หมดไปและจะมีคดีผู้บริโภคจำนวนน้อยลง คือไม่เกินร้อยละ 5 ของจำนวนคดีของผู้บริโภคในปัจจุบันนี้ที่มีประมาณปีละ 300,000 คดี กล่าวคือจะมีคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลชั้นต้นทั่วราชอาณาจักรประมาณ 10,000 คดีต่อปีหรือในแต่ละศาลจะมีคดีจำนวนน้อยนั่นเอง จะทำให้การบริหารจัดการและการพิจารณาคดีดำเนินไปได้ตามแบบวิธีเฉพาะของวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค รวมทั้งสามารถใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีได้อย่างเต็มที่

2. ก่อนมีการแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ซึ่งต้องใช้ระยะเวลายาวนาน เพราะมีขั้นตอนในการเสนอแก้ไขกฎหมายต่อหลายองค์กรรวมทั้งรัฐสภา เห็นสมควรให้ประธานศาลอุทธรณ์นำผลของคดีผู้บริโภคที่เกิดขึ้นจำนวนมากนี้ทั้งที่แท้จริงแล้วไม่ใช่คดีผู้บริโภค มาพิจารณาว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่โดยอิงเนื้อหาของคดีด้วยว่าเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ซึ่งต้องพิจารณาถึงสิทธิหรือหน้าที่ๆ พิพาทกันว่าเกี่ยวกับปัญหาจากการบริโภคหรือบริการหรือไม่ เช่น คดีที่เห็นได้อย่างชัดเจนว่าไม่ใช่คดีผู้บริโภค อย่างคดีกู้ยืมเงินที่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการบริโภคเลยแม้แต่น้อยซึ่งเป็นเพียงการผิดสัญญาทางแพ่งแต่ประการเดียว ควรจะถือว่าไม่ใช่เป็นคดีผู้บริโภค ซึ่งสามารถทำได้เพราะประธานศาลฎีกาเคยกลับคำวินิจฉัยในคดีฟ้องให้บังคับตามบันทึกข้อตกลงท้ายทะเบียนหย่า ซึ่งก่อนนั้นประธานศาลฎีกาเคยชี้ขาดว่าไม่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว แต่ภายหลังวินิจฉัยว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวหรือไม่มาแล้ว[16]

ผู้วิจัยเห็นว่า การแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบของการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคนั้น ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรหันมาตระหนักถึงผลของการมีคดีจำนวนมากโดยที่คดี

---

[16] คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ 3/2535, 7/2537 ที่ ยช. 18/2541 และ ยช. 22/2541.

เหล่านั้นไม่ใช่คดีผู้บริโภคแต่ต้องดำเนินคดีอย่างคดีผู้บริโภค และผลที่เกิดกับผู้บริโภคที่ถูกฟ้องคดี ซึ่งผิดไปจากเจตนารมณ์และเหตุผลในการตรากฎหมายนี้ ที่ต้องการให้ผู้บริโภคดำเนินคดีได้สะดวก หากทุกฝ่ายยอมรับตรงกันว่า มีปัญหานี้อยู่จริงและสมควรต้องปรับปรุงแก้ไข ก็ควรร่วมมือกันหาทางออกที่ดีและให้เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค รวมทั้งต้องแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ให้ทันการด้วย